

Foto: Anda van Riet

NIVEAUS BIJ ENGELSTALIGE LITERATUUR

Bij het vak Nederlands zijn de zes literaire leesniveaus van Witte (2008) algemeen bekend. Ze worden ook gebruikt voor de website <www.lezenvoordelijst.nl>. Het is logisch dat een dergelijk systeem ook bij de moderne vreemde talen wordt gebruikt. Maar daarbij komt ook het taalniveau om de hoek kijken. Op <www.novellist.nl> zijn deels andere keuzes gemaakt. Hieronder volgt een toelichting daarop door de ontwikkelaar van deze website voor Engelstalige literatuur.

NOVELLIST.NL

Een website met beschrijvingen van Engelstalige boeken

SYB HARTOG

Bij Nederlandse literatuur zijn een aantal jaren geleden met veel succes leesniveaus voorgesteld. Theo Witte heeft in zijn proefschrift *Het oog van de meester* (2008) zes literaire leesniveaus ontwikkeld die de docent en de leerling de mogelijkheid geven om een niveau te bepalen. Die niveaus mogen bekend worden verondersteld en ze worden op <www.lezenvoordelijst.nl> ook toegelicht, maar laten we ze voor de zekerheid nog maar eens noemen:

1. belevend lezen;
2. herkendend lezen;
3. reflecterend lezen;
4. interpreterend lezen;
5. letterkundig lezen;
6. academisch lezen.

Deze niveaus beschrijven competenties: van een beperkte tot een zeer uitgebreide literaire competentie. Op basis van het aangegeven niveau kan een leerling mak-

kelijker een boek kiezen dat bij hem of haar past.

Het bepalen van leesniveaus was in 2008 niet geheel nieuw. Witte noemt in zijn proefschrift eerdere (Angelsaksische) niveau-indelingen (Applebee, 1994; Appleyard, 1978; Thomson, 1987); vaak werden literaire werken daarbij in vier niveaus ingedeeld. De indeling in zes niveaus is in Nederland een zeer werkbaar gebleken.

De site <www.lezenvoordelijst.nl> legt er een indeling in leeftijdscategorieën overheen: één voor leerlingen van 12 tot en met 15, en één voor leerlingen van 15 tot en met 19 jaar. De eerste categorie omvat de niveaus 1 tot en met 3+. Bij de tweede categorie zijn alle zes niveaus vertegenwoordigd. Er zijn overzichten voor de talen Nederlands, Duits en Fries.

Het is aantrekkelijk om bij de Engelstalige literatuur eenzelfde indeling in literaire competentieniveaus plus leeftijdscategorieën toe te passen. Toch heb ik als ontwikkelaar van <www.novellist.nl> voor een enigszins ander systeem gekozen. Hieronder licht ik toe waarom. Daarbij ga ik in op de voertaalkeuze, de categorieën, de

niveaus, subniveaus, de literaire begrippen en de lezer en het boek.

Doeltaal-voertaal

Op <www.lezenvoordelijst.nl> worden de beschrijvingen in de doeltaal gegeven: dus informatie over Duitse boeken in het Duits. Bij Nederlands en bij Fries is de keuze vanzelfsprekend: het is voor de meeste leerlingen de moedertaal die hier gelezen wordt. Maar ondanks een gigantisch Engelstalig aanbod in de media is Engels meestal niet de moedertaal van Nederlandse leerlingen. Omwille van de toegankelijkheid zijn op <www.novellist.nl> de beschrijvingen en de informatie over tijd, plaats, karakters enzovoort in het Nederlands. Citaten uit de oorspronkelijke teksten zijn uiteraard in het Engels.

De leeftijdscategorieën

Ook bij de leeftijdscategorieën heeft <www.novellist.nl> een andere indeling gekozen dan <www.lezenvoordelijst.nl>. Redenen daarvoor zijn aansluiting bij een gebruikelijke indeling in de Engelstalige boekenwereld en het feit dat er een belangrijke en imposante categorie boeken bestaat die interessant is voor een bredere leeftijdscategorie dan 12 tot en met 15 jaar. Er zijn bij de Engelstalige boeken drie categorieën onderscheiden: A. *young readers*; B. *young adult readers*; C. *adult reader*.

A. *young readers*

In deze categorie worden kinderboeken beschreven. Het zijn boeken die vaak behoren tot het culturele erfgoed van de Engelse taal (en die daarom heel vaak bekend zijn – of zouden moeten zijn): *Alice's Adventures in Wonderland*, *The Wonderful Wizard of Oz*, *Anne of Green Gables*, *Peter Pan*, *The Wind in the Willows*, *The BFG*, zulke titels. Voor de geïnteresseerde lezer die misschien alleen maar de filmversies kent, is de beschrijving op <www.novellist.nl> hopelijk een nuttig hulpmiddel.

Voor wat betreft de grammatica, woordkeuze en thematiek zijn deze boeken, hoewel door hun kwaliteiten ook interessant voor een ouder publiek, primair bedoeld voor lezers tot een jaar of twaalf. Maar dan wel voor native speakers; wat taal betreft zijn ze heel vaak te lastig voor een non-native speaker. Daarover straks meer.

B. *young adult readers*

De meest onderschatte, maar ook de meest cruciale categorie, omdat hier waarschijnlijk de meeste af- dan wel aanhakers te vinden zijn in het potentiële lezerspubliek. Met *young adults* worden lezers bedoeld die vaak met het

veelzeggende – maar enigszins gedateerde – woord *teenagers* worden aangeduid: jonge mensen in de leeftijd van *thirteen* tot en met *nineteen*.

De thema's zijn aansprekend voor de leeftijdsgroep: familie- en gezinsrelaties, puberteitsperikelen, verslaving, school, verliefdheid, seksualiteit, heldendom, volwassen worden, goed en kwaad. Bij *young adult literature* (vanaf de jaren zestig van de twintigste eeuw tot nu) kan worden gedacht aan boeken van S.E. Hinton, Robert Cormier, Judy Blume, Joan Lingard, Cynthia Voigt, Aidan Chambers, Jay Bennett, Sue Welford, J.K. Rowling, Mark Haddon, Suzanne Collins en John Green (en honderden anderen).

C. *adult readers*

Zonder twijfel de grootste categorie. De boeken voor volwassen lezers zijn wellicht niet de meest geschikte voor een middelbare scholier: het merendeel van de leerlingen heeft immers de volwassenheid nog niet bereikt. Toch worden deze boeken het meest geadviseerd (en in schoolbibliotheken aangetroffen). Ongetwijfeld heeft dit te maken met het subdomein 'Literatuur' van de Nederlandse examenprogramma's: aan de hand van teksten van *adult literature* kun je veel leren over literaire conventies – over de rol van de verteller, het genre of thema, de setting, de plot, de stijl, de karakters enzovoort. Bovendien vinden veel docenten 'de' canon terecht belangrijk: een leerling die de school verlaat met een voldoende voor Engels zou iets moeten weten over Shakespeare, Dickens, Austen, McEwan en Roth. Het is de vraag of dat moet (en kan) door werken van deze auteurs individueel te lezen. Deze categorie is een lastige, maar ongetwijfeld de meest 'literaire'.

LEEFTIJDSCATEGORIEËN

In categorie A zal een boek van Dr. Seuss of van Beatrix Potter thuishoren. In categorie B staan de boeken van John Marsden en Louis Sachar, terwijl categorie C de rest omvat, van Daniel Defoe en William Faulkner tot en met Karin Slaughter en Paul Auster. Maar soms blijft het indelen van schrijvers in een categorie lastig. Een auteur als J.K. Rowling schrijft voor kinderen, voor *young adults* én voor volwassenen, evenals Mark Haddon, John Boyne, Nick Hornby, Roald Dahl, J.R.R. Tolkien en vele anderen.

Kader 1. Leeftijdscategorieën A, B en C

Er is niets ontmoediger voor een jongen van 16 (die niet graag leest) dan een verhaaltje te moeten doorworstelen over een sprekende speelgoedbeer met een eetprobleem

Voor de indeling in deze drie leeftijdscategorieën – *young*, *young adult* en *adult literature* – is gekozen om leerlingen niet te ontmoedigen, maar juist te stimuleren om een boek te kiezen dat bij hun leeftijdsniveau past. Vooral bij de categorie *young adult* ligt dat gevoelig. Er is niets ontmoediger voor een jongen van 16 (die niet graag leest) dan een verhaaltje te moeten doorworstelen over een sprekende speelgoedbeer met een eetprobleem. In Angelsaksische landen hebben auteurs – soms met subsidie van de overheid – hun uiterste best gedaan om spannende, actuele boeken te schrijven voor laaggeletterde lezers: niet kinderachtig, maar wel eenvoudig qua taal en qua literaire technieken. Een Nederlandstalige matige lezer hoeft daarom niet zuchtend *Winnie-the-Pooh* te spellen, maar hij kan met rode oortjes de boeken van Canadese auteurs als Norah McClintock, Kim Firmston of Brent R. Sherrard lezen: boeken geschreven tussen 2005 en 2015, leeftijdscategorie B, taalniveau A2 (ERK), over thema's als misdaad, scheiding, school, liefde en dood. Voor meer voorbeelden zie kader 1.

Literaire niveaus en subniveaus

De drie leeftijdscategorieën van <www.novellist.nl> zeggen nog weinig over de literaire competentieniveaus binnen die categorieën. Bij <www.novellist.nl> is daarom gekozen voor een categorie-indeling in literaire niveaus naast die in leeftijdsniveaus (zie kader 2).

Binnen een leeftijdscategorie (A, B of C) kan een leerling kiezen voor een literair niveau. Maar dan is er nog een moeilijkheid. Immers, een boek als *Matilda* van Roald Dahl zou thuishoren in categorie A (een kinderboek) bij literair niveau 2 (het moeilijkste van de

kinderboeken), in dezelfde categorie en op hetzelfde literaire niveau als het kinderboek *The Adventures of Tom Sawyer* van Mark Twain. Maar die twee boeken zijn onvergelijkbaar qua vertrouwdheid in taalgebruik en kennis van de wereld: Roald Dahl was een auteur uit de tweede helft van de twintigste eeuw, terwijl Mark Twain zijn kinderboek in de tweede helft van de negentiende eeuw schreef. Dahl schreef in simpele taal voor kinderen, omdat hij al zo veel voorbeelden van kinderboeken had gezien; Twain was een van de eerste schrijvers die vóór en over kinderen schreven. Voor het begrijpen van *The Adventures of Tom Sawyer* heeft een lezer bovendien een bepaalde kennis van de (in dit geval Midwest-Amerikaanse) wereld nodig: het was in die tijd acceptabel dat blanke mensen de bazen waren en zwarte mensen de bedienden, lijfstraffen op school waren de gewoonte van de wereld, de grenzen van de VS waren zeer vaag en landlopers en andere gelukszoekers konden min of meer hun gang gaan in een tamelijk wetteloze regio. Zo'n extra vertrouwdheidsniveau geldt in iets mindere mate eigenlijk voor alle boeken die geschreven werden vóór het tijdperk van de mobiele telefoon en de social media: voor veel leerlingen zijn dat boeken over de prehistorie...

Dus er is nog een extra onderscheid nodig om duidelijk te maken dat de boeken van A 2 niet allemaal gelijk

LITERAIRE NIVEAUS	CATEGORIEËN		
	A (<i>young readers</i> – kinderen)	B (<i>young adult readers</i> – jongvolwassenen)	C (<i>adult readers</i> – volwassenen)
6			
5			
4			
3			
2			
1			

Kader 2. Categorie-indeling bij <www.novellist.nl>

zijn qua moeilijkheidsgraad. Vandaar dat er vertrouwdeheidsniveaus zijn aangebracht, op de website aangeduid als 'subniveaus': van a tot en met e, waarbij a het gemakkelijkste is qua taalgebruik en kennis van de wereld, en e het moeilijkste. Het boek van Roald Dahl wordt op deze manier ingedeeld op A 2a en het boek van Mark Twain op A 2e: dezelfde categorie, hetzelfde literaire niveau, maar met een ander subniveau.

Zo blijft een leerling bijvoorbeeld een boek van niveau 2 lezen (qua leeftijd passend bij haar of hem), maar er kan gekozen worden uit een diversiteit in teksten (afhankelijk van de belezendheid, het vertrouwdeheidsniveau of de kennis van de wereld van de lezer. Bij niveau A zou dat bijvoorbeeld kunnen variëren van A 2a (*Matilda* van Roald Dahl), A 2b (*The Snow Spider* van Jenny Nimmo), A 2c (*The Carnivorous Carnival* van Lemony Snicket), A 2d (*The Lion, the Witch and the Wardrobe* van C.S. Lewis) tot A 2e (*The Adventures of Tom Sawyer* van Mark Twain).

Bovendien staat bij elk boek nog het ERK-niveau vermeld. En op <www.novellist.nl> is ervoor gekozen dat belangrijke literaire termen (zoals *onbetrouwbare verteller*, *setting*, *flashback*, *perspectief*) gemakkelijk via hyperlinks aan te klikken zijn. Zo kan een leerling via een boekbeschrijving naar een literaire term gaan en omgekeerd.

De lezer en het boek

'De' lezer bestaat niet. De een wil weten waarover een boek gaat, de ander wil weten wanneer een verhaal zich afspeelt en weer een ander wil alleen maar verhalen over kabouters of ultradunne boekjes lezen. Op <www.novellist.nl> is een poging gedaan om aan die verschillende types lezers tegemoet te komen.

Zo wordt over elk boek uitgebreide informatie gegeven (zie kader 3). Die zou voldoende moeten zijn om elke lezer – van jong tot oud, van onervaren tot zeer ervaren – behulpzaam te zijn bij het kiezen van een boek. Op dit moment zijn er op de bovenstaande manier meer dan vijfhonderd boeken beschreven. Hopelijk levert <www.novellist.nl> daarmee een belangrijke bijdrage aan het leesplezier van eenieder. ■

LITERATUUR

- Applebee, A. N. (1978). *The child concept of story: Ages two to seventeen*. Chicago: The University of Chicago Press.
- Appleyard, J. A. (1994). *Becoming a reader: The experience of fiction from childhood to adulthood*. New York: Cambridge University Press.
- Thomson, J. (1987). *Understanding teenagers' reading: Reading processes and the teaching of literature*. Norwood: Australian Association for the Teaching of English.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester: Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Delft: Eburon.

Bij elk boek op <www.novellist.nl> wordt de volgende informatie gegeven, telkens in deze volgorde:

- Een *boekomslog*. Die boekomslog is – waar mogelijk – de oorspronkelijke (van de eerste editie). Dat is gedaan om duidelijk te maken dat een ogenschijnlijk spannend verhaal voor lezers van alle leeftijden (zoals *Robinson Crusoe* uit 1719) soms weleens een vrij oud en lastig leesbaar verhaal kan zijn.
- Een *blurb*. Een paar prikkelende zinnen over het boek.
- Het *belangrijkste thema of genre*. Gekozen is voor thema's/genres als: sciencefiction, liefde, *growing up*, school, misdaad, sprookjes enzovoort.
- Het *niveau*. Aangeduid als (bijvoorbeeld) C 4d: categorie (*adult literature*), literair niveau (niveau 4), subniveau (d: vrij lastig en/of oud of klassiek).
- De *tags*. Subthema's zoals: eiland, gevangenis, pesten, USA, schuld en boete enzovoort.
- Het *begin*. Dit zijn de eerste alinea's van een boek (in hooguit 250 woorden). Deze Engelstalige tekst is bedoeld om de lezer te helpen bij de keuze: is deze tekst te moeilijk of te gemakkelijk voor mij? Als dat zo is, dan lijkt het raadzamer om een ander boek te kiezen.
- *Algemeen*. Een korte inleiding. Waar gaat het verhaal over? Wat kun je verwachten? Deze informatie geeft nooit de inhoud van het boek weer (spoilervrij). Voor uittreksels moet je bij andere sites zijn.
- *Algemene informatie*: het ERK-niveau (A1 tot en met C2), de naam van de auteur, het jaar van uitgave, het aantal pagina's, de tijd (globaal) waarin het verhaal zich afspeelt, de plaats(en) van handeling, bijzonderheden (het aantal hoofdstukken of de delen of iets dergelijks).
- *Is het boek voor jou interessant?* Waarom zou jij juist dit boek willen lezen?
- *Wat moet je weten?* Is er voorkennis nodig om het verhaal te begrijpen?
- *Schrijfstijl*. Is het verhaal literair, simpel, humoristisch, kinderachtig, specialistisch, vol scheldwoorden, of iets dergelijks?
- *Actie*. Is het een verhaal met veel actie of juist niet?
- *Verhaallijn*. Waar gaat het boek vooral over?
- *Verteller*. Wie vertelt het verhaal? Is er bijvoorbeeld een ik-verteller of een auctoriale verteller?
- *Karakters*. Wie zijn de hoofdkarakters en welke belangrijke bijfiguren zijn er?
- *Website*. Waar kun je meer informatie over dit specifieke boek vinden?
- *Film*. Is er een verfilming van het boek gemaakt?
- *Overig*. Welke informatie is verder van belang? Zijn er andere boeken van dezelfde schrijver over dit onderwerp, is er muziek gebaseerd op het verhaal, kreeg het boek belangrijke prijzen?
- *De auteur*. Via een klik komt de lezer bij de auteur terecht. Hier staat enige informatie over de auteur: leven en werken, de homepage van de auteur.
- *Leessuggesties*. Drie andere boeken die wellicht interessant zijn voor de lezer die het beschreven boek gelezen heeft.
- *Citaat*. Een belangrijke passage uit het boek (waarin bijvoorbeeld naar de titel verwezen wordt).
- *Vragen*. Vier globale vragen over het boek als hulpmiddel voor de lezer (of eventueel de docent).

Kader 3

nieuws

Relatie met leerling van invloed op welzijn docent

Goede relaties tussen docenten en leerlingen werken positief uit op de prestaties en motivaties van leerlingen. En docenten die in het algemeen een leidende en vriendelijke relatie met hun leerlingen hebben, ondervinden minder stress. Wanneer leraren eenzelfde relatie ervaren in specifieke situaties, zoals het begin van de les, heeft dat een gunstige invloed op hun welbevinden. Dat blijkt uit onderzoek in het voortgezet onderwijs waarop Anna van der Want onlangs promoveerde aan de Technische Universiteit Eindhoven.

Er zijn gewenste en ongewenste interpersoonlijke identiteitsstandaarden. Gewenste zijn bijvoorbeeld leidend, helpend/vriendelijk, begrijpend. Ongewenste standaarden zijn onzeker, ontevreden, corrigerend. Gewenste interpersoonlijke identiteitsstandaarden zorgen voor een lagere stress. De meeste docenten in het voortgezet onderwijs zien zichzelf als leidend en vriendelijk in relatie tot hun leerlingen.

Onderzoeker Anna van der Want keek of en wanneer de interpersoonlijke identiteitsstandaard correspondeert met hoe leraren bepaalde klassensituaties ervaren. De grootste groep leraren heeft een match tussen hun interpersoonlijke identiteitsstandaard en de waardering van lessituaties. Zo'n match is belangrijk voor het welzijn van docenten. Van der Want: 'Mensen die in balans zijn, hebben meer geloof in eigen kunnen, hebben mogelijk een positievere werkbeleving en minder kans op een burn-out.'

Of er een match is tussen de interpersoonlijke identiteitsstandaard en de waardering van klassensituaties is overigens geen statisch gegeven. Docenten kunnen hierin veranderen, ook de meer ervaren docenten. Dat betekent dat de interpersoonlijke rolidentiteit beïnvloedbaar is. Beginnende en ervaren leraren kunnen deze dus nog verder ontwikkelen en veranderen. NRO

Omgaan met verandering

Mbo-docenten die blijven leren en met elkaar samenwerken, daarbij gesteund door een stimulerende leidinggevende, zijn beter in staat om te gaan met problemen in de toekomst. Zo leveren zij een positieve bijdrage aan de verandercapaciteit van de school. Dit blijkt uit het onderzoek van Arnoud Oude Groote Beverborg, die op dit onderwerp onlangs promoveerde aan de Universiteit Twente.

Voor het succesvol leren van docenten is het essentieel dat zij gezamenlijk aan een taak werken. Ze overleggen bijvoorbeeld met elkaar over het ontwerpen van een gemeenschappelijk curriculum. Daarbij reflecteren zij op hun samenwerking, zodat er weer nieuwe ideeën ontstaan. Docenten geven dus actief en steeds weer opnieuw betekenis aan hun werkplek, waardoor zij blijven leren, en waardoor zij erop vertrouwen dat zij toekomstige problemen ook kunnen oplossen. Belangrijke voorwaarde voor dit leren van docenten is tevens een leidinggevende die hen individueel steunt en intellectueel uitdaagt. NRO

Vrouwen beter in het leren van tweede taal dan mannen

Een unieke bron heeft gezorgd voor een opvallende vinding: vrouwen zijn beter in het spreken en schrijven in een tweede taal dan mannen, door alle culturen en moedertalen heen. Dat blijkt uit een publicatie in PLOS ONE van drie taalwetenschappers van de Radboud Universiteit. Ze deden onderzoek naar de verschillen in resultaten tussen mannen en vrouwen in bijna dertigduizend staatsexamens Nederlands als tweede taal.

'Een onderzoek op deze grote schaal, met zo veel verschillende culturen en taalachtergronden, dat is uniek', aldus taalwetenschapper Frans van der Slik. Hij en twee collega's keken naar de examinantanten Nederlands als tweede taal. Uit bijna dertigduizend examens van mensen uit 88 landen met 49 verschillende talen kwam een eenduidig beeld naar voren: vrouwen deden het examen op het gebied van productief taalgebruik (spreken en schrijven) beter dan mannen, onafhankelijk van het land waar ze vandaan kwamen en de moedertaal die ze spraken.

In lezen en luisteren, receptieve vaardigheden, was er overigens gemiddeld genomen geen verschil tussen de twee geslachten. Misschien speelt hier de manier van testen een maskerende rol. Luisteren en lezen worden namelijk via meerkeuzevragen getest en het is bekend dat vrouwen over het geheel genomen daar iets minder in presteren dan mannen.

Met deze publicatie kunnen allerlei culturele en sociaaleconomische verklaringen voor het sekseverschil worden uitgesloten. Volgens de onderzoekers is met dit onderzoek indirect bewijs geleverd dat vrouwen genetisch meer aanleg hebben voor taalleren dan mannen. Radboud Universiteit